

РЕЦЕНЗИЯ

От проф.д-р Йордан Атанасов Христосков

ВУ / научна организация: Пловдивски университет „П.Хилендарски“; Научна специалност: „Народно стопанство (вкл. Регионална икономика и История на народното стопанство)“.

Относно: конкурс за доцент по: област на висше образование 3. Социални, стопански, правни науки; професионално направление 3.8. Икономика (Политическа икономия - Микроикономика и Пазар на труда), в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

1. Информация за конкурса

Конкурсът е обявен за нуждите на катедра „Икономически науки“ / факултет „Икономически и социални науки“ на ПУ „Паисий Хилендарски“ в ДВ бр. 57/26.06.2020 г.

Участвам в състава на научното жури по конкурса съгласно Заповед № Р33-4132/26.06.2020 г. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“. В обявения конкурс за заемане на академична длъжност “доцент” участва единствено гл. ас. д-р Стефан Атанасов Райчев от катедра „Икономически науки“ на факултет “Икономически и социални науки” (ФИСН).

2. Кратка информация за кандидата в конкурса

Гл.ас. д-р Стефан Райчев е придобил ОКС „Магистър“ (сп. Управление на човешките ресурси) в ПУ „Паисий Хилендарски“ през 2009 г. От февруари 2008 г. до август 2012 г. той работи като продуктов мениджър в „Явор“ ООД гр. Пазарджик. От 2013 до 2016 г. е редовен докторант в катедра „Икономически науки“ към ФИСН на ПУ „Паисий Хилендарски“. Успешно защитава дисертационен труд на тема „Ефекти на публичните политики на пазара на труда за стимулиране на икономическия растеж и намаляване на неравенството” (Съвременни измерения на основния икономически избор между държавна намеса и свободен пазар) и придобива образователната и научна степен „доктор през 2016 г. Назначен е на длъжност асистент по икономикс към катедра «Икономически науки» през октомври 2016 г. Д-р Стефан Райчев заема академичната длъжност главен асистент по политическа икономия през октомври 2017 г. и продължава да работи на тази длъжност и

към момента на конкурса. Като асистент и главен асистент той провежда семинарни занятия и лекции по Икономика на труда, Управление на човешките ресурси, Икономика на публичния сектор, Икономикс, Глобализация и социални политики. Гл. ас. д-р Стефан Райчев има не само преподавателски, но и изследователски опит от участие в университетски, национални и международни научни и образователни проекти .

3. Изпълнение на количествените изисквания за заемане на академичната длъжност „Доцент“

Информацията в представената попълнена справка показва, че кандидатурата на гл. ас. д-р Стефан Райчев напълно отговаря на Националните минимални изисквания съгласно ЗРАСРБ (чл.2б) и Правилника за приложението му (чл.1а, ал.1). Количествената оценка на д-р Стефан Райчев от 463.9 точки надвишава изискуемия праг от 400 точки. По Допълнителните показатели за оценка на кандидатите за академичната длъжност „доцент“, съгласно Решение на ФС на ФИСН, гл. ас. д-р Стефан Райчев формира още 208.3 точки. Така общият сбор точки от задължителни и допълнителни изисквания е 672,2 точки. Д-р Стефан Райчев покрива и Допълнителните изисквания за академичната длъжност „доцент“ (чл. 58 от Правилника за развитие на академичния състав в ПУ „Паисий Хилендарски“): съавтор е на учебно пособие; разработил е учебни програми по две академични дисциплини („Икономикс“ и „Икономика на публичния сектор“) и води лекции по тях; подготвил е лекционни курсове и изнася лекции по Микроикономика и Икономика на труда; участвал е в 3 изследователски проекта; участва в конкурса за доцент с монографии, научни статии, научни доклади и книга, публикувани в реферирани научни издания.

4. Оценка на учебно-преподавателската дейност и научно-изследователска дейност

Представената документация показва, че гл. ас. д-р Стефан Райчев има изпълнена аудиторна заетост 1060 часа лекции и упражнения за периода 2016 - 2020 г., както и друга учебно-педагогическа практика (семестриални изпити, консултации и проверка на курсови работи) - 295 часа. Той води лекции в бакалавърска степен по учебните дисциплини: „Икономика на публичния сектор“, „Управление на човешките ресурси“ и „Микроикономика“ и лекции и упражнения по „Икономика на труда“ и „Икономикс“. Гл.

ас. д-р Стефан Райчев е бил гостуващ лектор в рамките на програма ЕРАЗЪМ+ за преподавателска мобилност в Университета на Валядолид, Кралство Испания през 2019 г. и лектор в рамките на програма ЕРАЗЪМ+ за международна студентска мобилност в ПУ „Паисий Хилендарски“ през 2017, 2018, 2019, 2020 година.

Гл. ас. д-р Райчев е автор на 2 учебни програми в ОКС бакалавър - по „Икономика“, приета на Катедрен съвет с протокол №109 от 07.11.2016г. и по „Икономика на публичния сектор“, приета на Катедрен съвет с протокол № 116 от 12.06.2017г. Той е подготвил 4 адаптирани курса на чужд език, подходящи за Еразъм студенти по „Микроикономика“, „Макроикономика“, „Икономика на труда“ и „Управление на човешките ресурси“. Съавтор е на Учебно помагало по икономика, УИ „Паисий Хилендарски“, Пловдив 2018, ISBN 978-619-202-373-7, което се използва в бакалавърската степен на обучение.

Гл. ас. д-р Стефан Райчев работи активно и със студентите и докторантите от ФИСН като модератор на конференции и кръгли маси, като оценител на конкурса „Млад икономист 2017“, като ръководител и рецензент на курсови работи и други.

Учебно-преподавателската дейност на гл.ас. д-р Стефан Райчев съответства на тематиката на обявения конкурс за заемане на академична длъжност доцент по научна специалност „Политическа икономия - Микроикономика и Пазар на труда“.

Научно-изследователската дейност на д-р Стефан Райчев се изразява в участието му като ръководител, експерт и академичен наставник в проекти, реализирани в рамките на фонд «Научни изследвания» на ПУ «Паисий Хилендарски» и фонд «Научни изследвания» към МОН или финансирани от ОПРЧР, ИНТИРРЕГ, Национална програма «Млади учени и постдокторанти» и други.

5. Характеристика на представените научни трудове/публикации

Гл.ас. д-р Стефан Райчев е представил за участие в конкурса 18 (осемнадесет) научни публикации, излезли след получаването на образователната и научна степен „доктор“ (2016 г.) и заемането на академичната длъжност „главен асистент“ (2017 г.). Представените публикации включват: 1 книга на база защитен дисертационния труд, която не се рецензира, но се отчита в таблицата с наукометричните показатели; 2 колективни монографии и 1 глава от монография; 7 статии в научни списания (едно от които реферирано по Scopus); 6 научни доклада, публикувани в рецензирани сборници; 1 учебно помагало. От публикуваните научни статии и научни доклади 4 са

самостоятелни и 9 в съавторство. На английски език са 6 от публикациите, а още 6 публикации са с разширено резюме на английски. За всички публикации в съавторство са представени разделителни протоколи. Като се вземат самостоятелните публикации и личното участие на гл.ас. д-р Райчев в съвместните публикации, общата му научна продукция възлиза на 781 страници. Научните публикации д-р Райчев са в областта на пазара на труда и човешките ресурси, европейската интеграция и социалната кохезия, икономикса.

Монографията Стоянова, Д., Райчев, Ст., Маджурова, Бл. Социална кохезия (Национални, регионални и структурни измерения в контекста на България- ЕС- Западни Балкани), Университетско издателство «Паисий Хилендарски», Пловдив, 2019, ISBN 978-619-202-442-0 е представена от кандидата като хабилитационен труд. Съгласно разделителния протокол, д-р Стефан Райчев има активно участие в разработването на всички глави от този монографичен труд, включително и в разработения и приложен методологически инструментариум за изследване на социалната кохезия. Неговият най-значим принос е при разработката на: РАЗДЕЛ ВТОРИ. Национални и регионални измерения на социалната кохезия (емпиричен икономически анализ: ЕС - България - региони в България) стр. 46 - 164; РАЗДЕЛ ТРЕТИ. Структурни измерения на социалната кохезия (емпиричен икономически анализ: ЕС - България - региони в България) стр. 165 - 261. В Раздел втори на монографията на графичен, корелационен и регресионен и рангов анализ се подлага социалната кохезия в областта на пазара на труда, образованието и условията на живот на национално и регионално ниво за периода 2008 - 2016 г. Крайната оценка, на основата на обобщения рангов анализ, е че за периода на членство България не се приближава с ЕС, особено в резултат на негативната тенденция през последните три години. Обект на анализа в раздел трети (със същия инструментариум) са структурните измерения на социалната кохезия по оста ЕС - България - региони в България. Обобщеният рангов анализ тук показва различна степен на сближаване/отдалечаване със средните стойности за ЕС за отделните демографски групи по пол, възраст и степен на образование.

Приносът на монографичното изследване е изводът за ролята на публичните политики, които на този етап не успяват да спомогнат за сближаване на България и ЕС и това е сигнал за тяхното преосмисляне. Още повече, че при присъединяване на Западните Балкани към ЕС се поражда все по-вероятния и силно негативен сценарий за България за поставянето и

в една група с държавите от Западните Балкани и обособяването на Балканите като втора или трета скорост, която би могла да се оформи в рамките на ЕС.

Монографичният труд Райчев, Ст., Маджурова, Бл., Стоянова, Д., Влияние на глобализацията върху характера на работните места и заетостта, Университетско издателство "Паисий Хилендарски", Пловдив, 2020, 328 стр., ISBN 978- 619-202-563-2 анализира връзката между глобализацията и пазара на труда и промените в характера на работните места. Това влияние налага преосмисляне на досегашните практики и необходимост от прилагане на програми и мерки, съобразени с изискванията на новото време.

В колективната монография Социална кохезия в сферата на образованието - достигнато равнище в България, ЕС и Западни Балкани. Европейската интеграция днес - някои проблеми и възможности (в която Стефан Райчев е автор на втора глава), е разгледана социалната кохезия в контекста на постигнатото равнище на образователна свързаност. Изградена е методологичната рамка, чрез която е оценено достигнатото равнище на социална кохезия по линия на образованието на Западните Балкани спрямо ЕС. Изследването показва, че е необходимо осмисляне на социалната кохезия в сферата на образованието и се налага изводът, че са необходими нови методи за прилагане и оценка на кохезионната политика в тази област.

Останалите публикации на кандидата д-р Стефан Райчев (7 научни статии, 6 научни доклади от конференции) също са тематично свързани с професионалната специалност на конкурса. В тях се изследват диспропорциите между производителността на труда и работната заплата (публ. 4); разкриват специфични проблеми на неактивното население в младежка възраст; анализират ефективността на разходите в публичния сектор и на политиките на пазара на труда (публ. 1, 3, 5 и 7); анализират проблема с работещите бедни (публ. 6); оценяват влиянието на технологичния прогрес върху пазара на труда (публ. 13). Друга група публикации са посветени на тенденциите и бъдещите процеси в ЕС в контекста на дихотомията оптимизъм - евроскептицизъм (публ. 2), измерват със специфичен инструментариум социалната кохезия по оста ЕС - България - Западни Балкани (публ. 9); анализират фискалната консолидация в новоприетите страни в ЕС (публ. 8); пренасят на българска почва европейската политика на учене през целия живот (публ. 10 и 12); разглеждат проблемите и перспективите пред социалното предприемачество в условията на

интеграционните процеси (публ. 11).

Представените за настоящия конкурс научни публикации на гл. ас. д-р Стефан Райчев не повтарят научни трудове, които са използвани за целите на участието в конкурса за главен асистент (2017 г.) и във връзка със защитата на дисертационен труд през 2016 г. Те са негово лично дело, което е потвърдено и в приложената декларация.

6. Научни и научно-приложни приноси на кандидата

Обобщено, научните приноси на кандидата за заемане на академичната длъжност „доцент“ на гл. ас. д-р Стефан Райчев могат да се квалифицират като систематизиране на съществуващи знания, разкриване на тенденции, връзки и проблеми в областта на пазара на труда, образованието, човешките ресурси и стандарта на живот на основата на богат анализ на емпирични данни, факти и политики. Тези резултати той постига чрез един систематично прилаган специфичен инструментариум - графичен, табличен, дескриптивен, рангов, времеви и сравнителен анализ, както изследване на зависимости чрез методите на корелацията и регресията.

В по-конкретен план могат да се посочат следните научни и научно-приложни приноси в публикациите на гл. ас. д-р Стефан Райчев:

- 1) Получени са обективни сравнителни оценки за степента на социална кохезия по оста ЕС - България (национално и регионално ниво) - Западни Балкани в областта на пазара на труда, образованието и жизненото равнище. Получените оценки водят до по-ясни и точни заключения за ефективността и ефикасността за европейските, националните и регионалните политики в тези области. (публикации 1, 3, 9, 10, 12)
- 2) Направен е извод, че едно прибързано присъединяване на още държави от Западните Балкани към ЕС би направило все по-вероятен един силно негативен сценарий за България - включване в група «втора или трета скорост» или «периферия/външен кръг» в рамките на един нов ЕС. Отделно от това, средствата от структурните и кохезионните фондове за България биха били в по-ограничен размер. (публикации 1 и 3)
- 3) Оценено е влиянието на глобализацията върху пазара на труда и характера на работните места, както в контекста на демографските структури, така и според основните видове заетост в отделните икономически сектори. Изведена е

необходимостта от преосмисляне на досегашните практики и прилагане на програми и мерки, съобразени с изискванията на четвъртата индустриална революция - например, въвеждане на нови управленски методи, дигитализация и използване на съвременни информационни и комуникационни технологии на работното място, нови знания и умения, гъвкава заетост и работата от разстояние. (публикация 2, 13)

- 4) Изследвани са тенденциите и структурните промени в основните параметри на пазара на труда - икономическа активност, заетост, безработица, образователно равнище на работната сила като цяло и по специфични групи - дългосрочно безработни, обезкуражени, младежи (с акцент върху групата NEETS). Изведено е влиянието на негативните стойности на тези параметри върху риска от бедност и материални лишения на домакинствата. (публикации 5, 6, 7)
- 5) Оценено е сегашното състояние и перспективите на интеграционните/деинтеграционните процеси в ЕС. Анализирани са ролята и значението на общочовешките ценности и възможностите за прилагане на основни общоевропейски политики като устойчиво развитие, интелигентен и приобщаващ растеж, иновации, фискална консолидация, социална кохезия, учене през целия живот, социално предприемачество и други в България, като контрапункт на евроскептицизма. (публикации 1, 2, 4, 7, 9, 10, 11)
- 6) Разработен е инструментариум за оценка дейността на публичния сектор, анализирана е спецификата на всеки един от предлаганите модели и е направено е сравнение на база плюсовете и минусите при употреба им за конкретна публична политика, реформа или проект. (публикация 4)
- 7) Направени са изводи за съществуващите секторни диспропорции, като предпоставка за неефективно разпределение на ресурсите в националната икономика, на основата на анализа на тенденциите в диспропорциите между производителността на труда и работната заплата. (публикация 7).

Приносите, съдържащи се в трудовете на гл.ас. д-р Райчев, обогатяват научната литература и изследванията в областта на пазара на труда, европейската интеграция и социалната кохезия, най-вече със своята актуалност, систематичност и всеобхватност. Това заключение се потвърждава и от наличието на 6 цитирания на негови публикации в

национални и чужди издания, като две от тях са в реферирани и индексирани бази данни.

Приведените факти говорят, че д-р Стефан Райчев вече е приет като преподавател и млад учен сред студентите и колегите си. Всичко това потвърждава, че той е готов да заеме академичната длъжност „Доцент“ .

7. Критични бележки и препоръки

От формална гледна точка, отсъствието на самостоятелен хабилитационен труд може да се квалифицира като минус за кандидата. От съдържателна гледна точка обаче, участието с по-всеобхватен, задълбочен и логически завършен колективен монографичен труд има съществени предимства. Освен посочените достойнства на хабилитационния труд и приносите на д-р Стефан Райчев в него, значение има и уменията да се работи в научен екип и да се впише индивидуалния принос на всеки автор в една обща логика и научно-изследователска цел.

Препоръчвам на гл. ас. д-р Стефан Райчев в бъдещите си публикации да направи преход от преобладаващо описателен анализ към анализ на факторите и причините, към по-дълбок анализ на политики и да прави предложения на нови политики в областите, обект на научните му интереси.

8. Заключение

Посочените в тази рецензия теоретични и практико-приложни приноси, съдържащи се в прегледаните научни трудове, както и достоверността на предоставените данни за учебно-методическата и изследователската дейност на кандидата, ми дават основание за положително становище и да предложа гл. ас. д-р Стефан Атанасов Райчев за „доцент“ по професионално направление 3.8. Икономика (Политическа икономия - Микроикономика и Пазар на труда) във ФИСН към ПУ «Паисий Хилендарски».

Рецензент: Проф. д-р Йордан Христосков

22.10.2020 / София

Подпис: